

Działania związane z Europejskim Zielonym Ładem w rolnictwie ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zasobów wodnych

Gospodarowanie zasobami wodnymi w rolnictwie i na obszarach wiejskich
Wrocław, 7-8 października 2025 r.

Dr hab. Karol Kociszewski, prof. UEW
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Katedra Ekonomii Ekologicznej

**Dofinansowane przez
Unię Europejską**

Materiał opracowany przez Karola Kociszewskiego na zlecenie Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Warszawie
Materiał dofinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Planu Strategicznego WPR 2023-2027
Instytucja Zarządzająca Planem Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Cel referatu

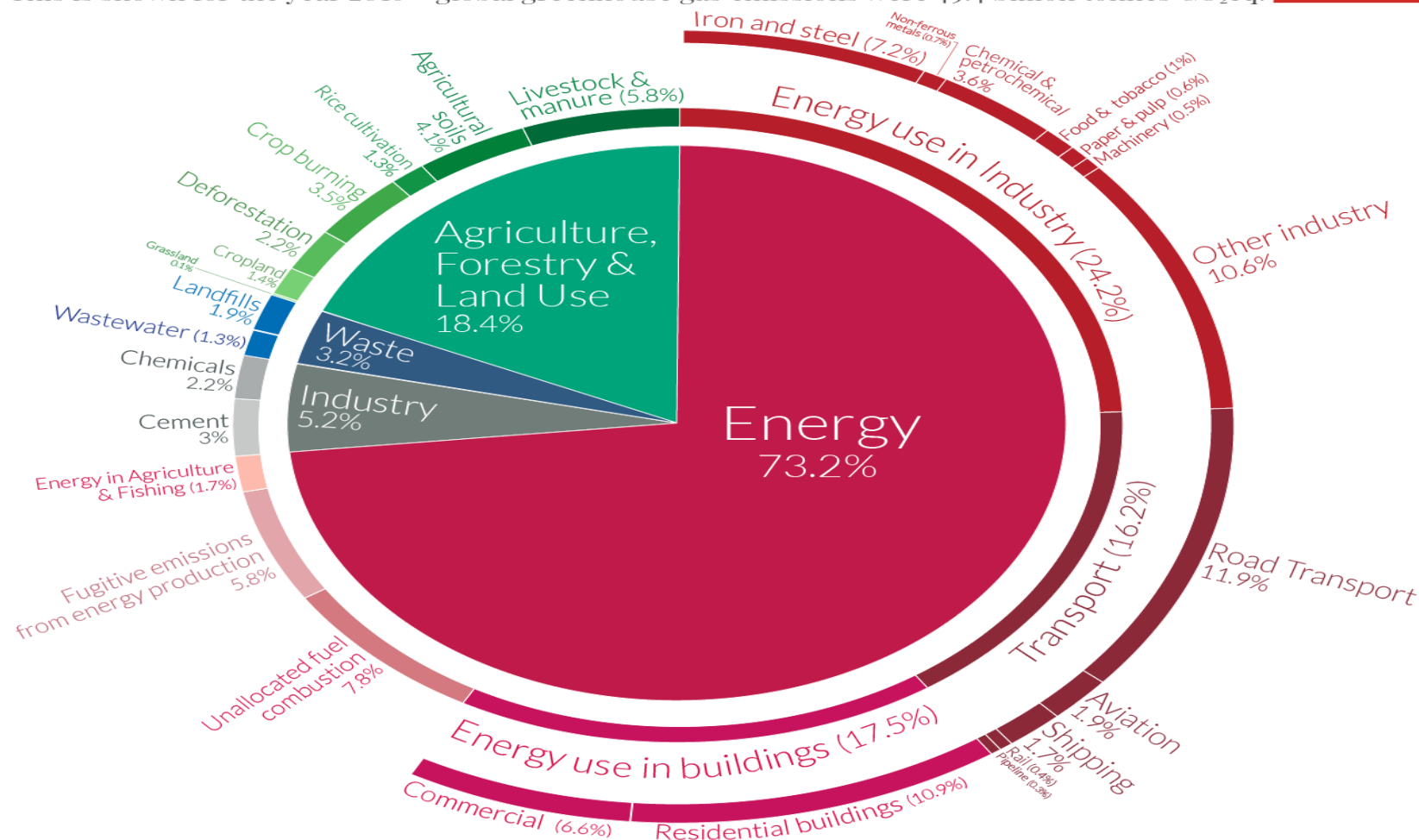
**Identyfikacja uwarunkowań i realizacji
działań Europejskiego Zielonego Ładu
dotyczących ochrony środowiska w
rolnictwie ze szczególnym
uwzględnieniem zasobów wód**

Emisja GHG wg sektorów gospodarki (2020)

Global greenhouse gas emissions by sector

Our World
in Data

This is shown for the year 2016 – global greenhouse gas emissions were 49.4 billion tonnes CO₂eq.

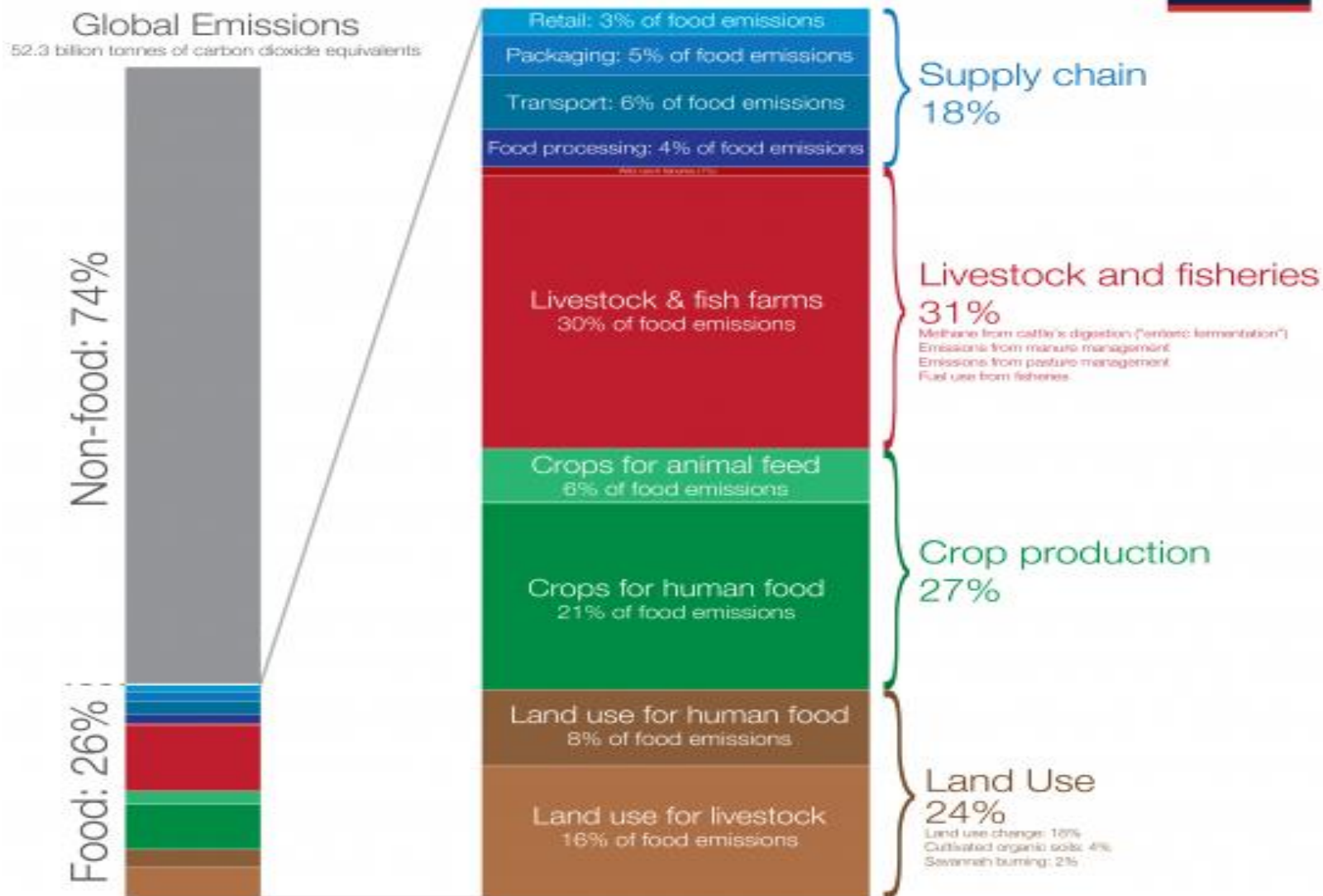
OurWorldinData.org – Research and data to make progress against the world's largest problems.

Source: Climate Watch, the World Resources Institute (2020).

Licensed under CC-BY by the author Hannah Ritchie (2020).

Global greenhouse gas emissions from food production

Our World
in Data

Data source: Joseph Poore & Thomas Nemecek (2018). Reducing food's environmental impacts through producers and consumers. Published in Science.

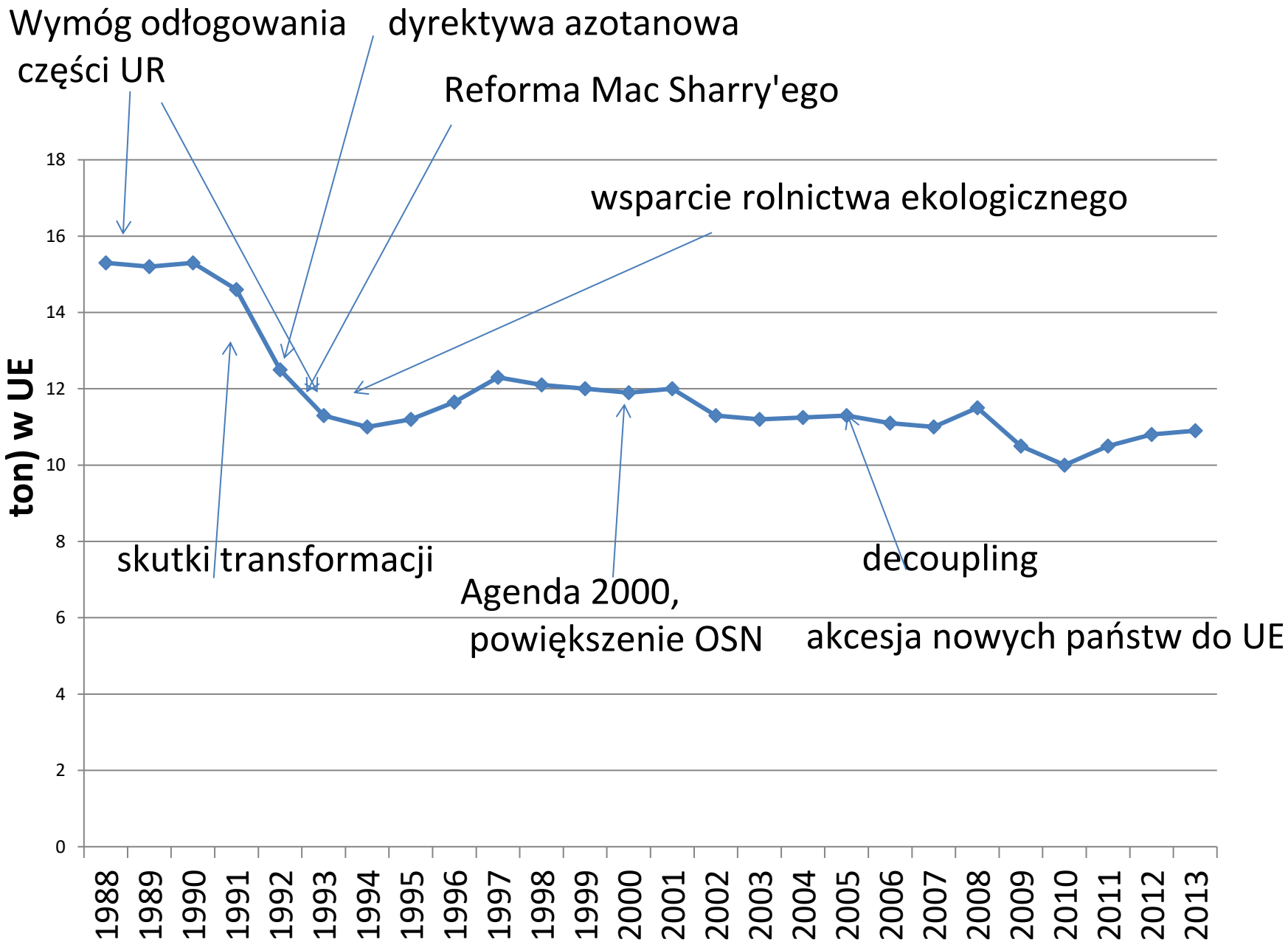
OurWorldinData.org - Research and data to make progress against the world's largest problems.

Licensed under CC-BY by the author Hannah Ritchie.

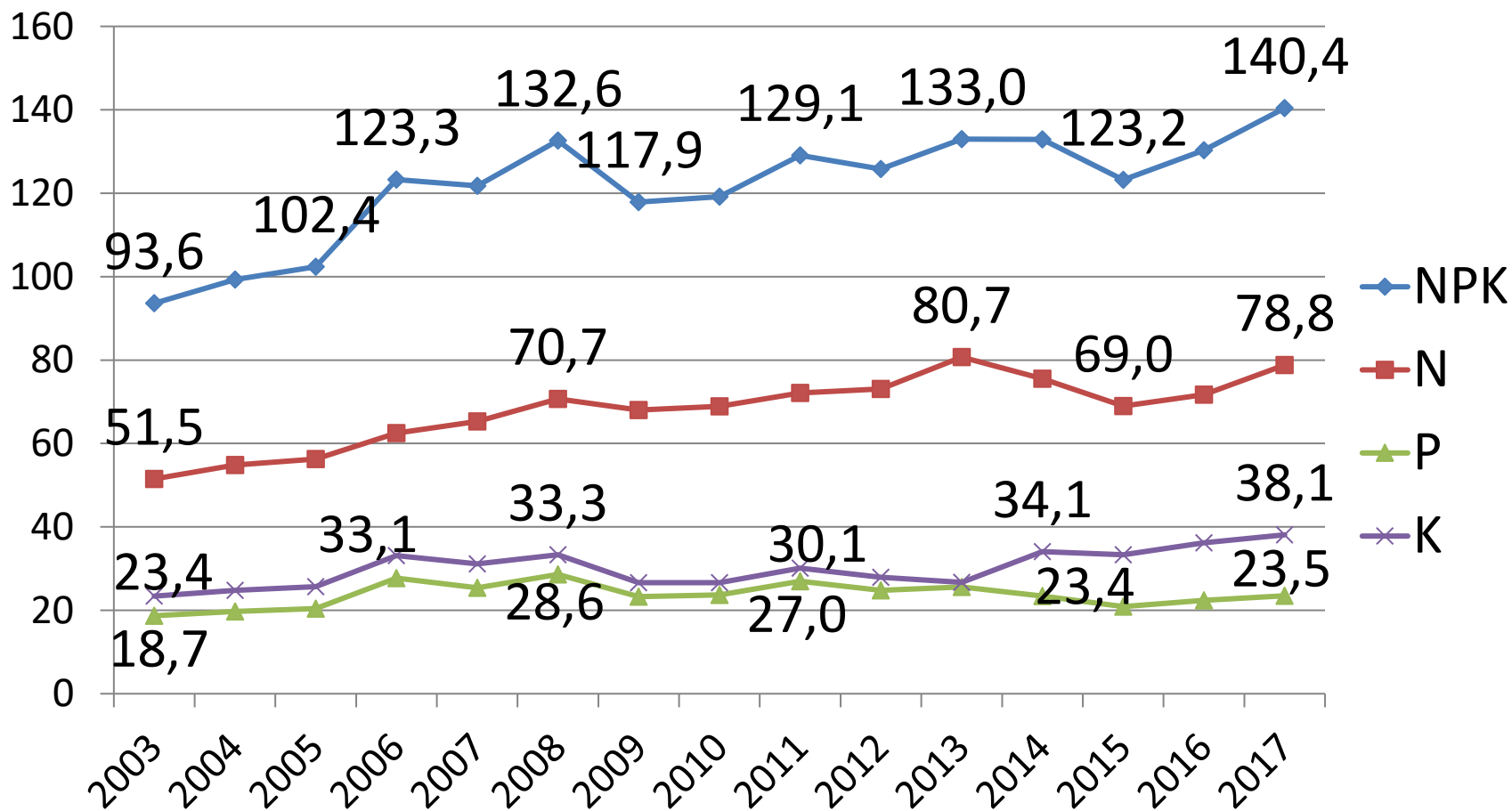
Działania UE ograniczające presję środowiskową – ujęcie historyczne

- **Dyrektywa azotanowa/Nitrate Vulnerable Zones (NVZs)**
- **uniezależnienie stawek płatności bezpośrednich od wielkości produkcji**
- **zastosowanie zasady *cross-compliance***
- **wdrożenie płatności II filaru skłaniających rolników do stosowania dobrych praktyk rolniczych**
- **wsparcie rolnictwa ekologicznego**

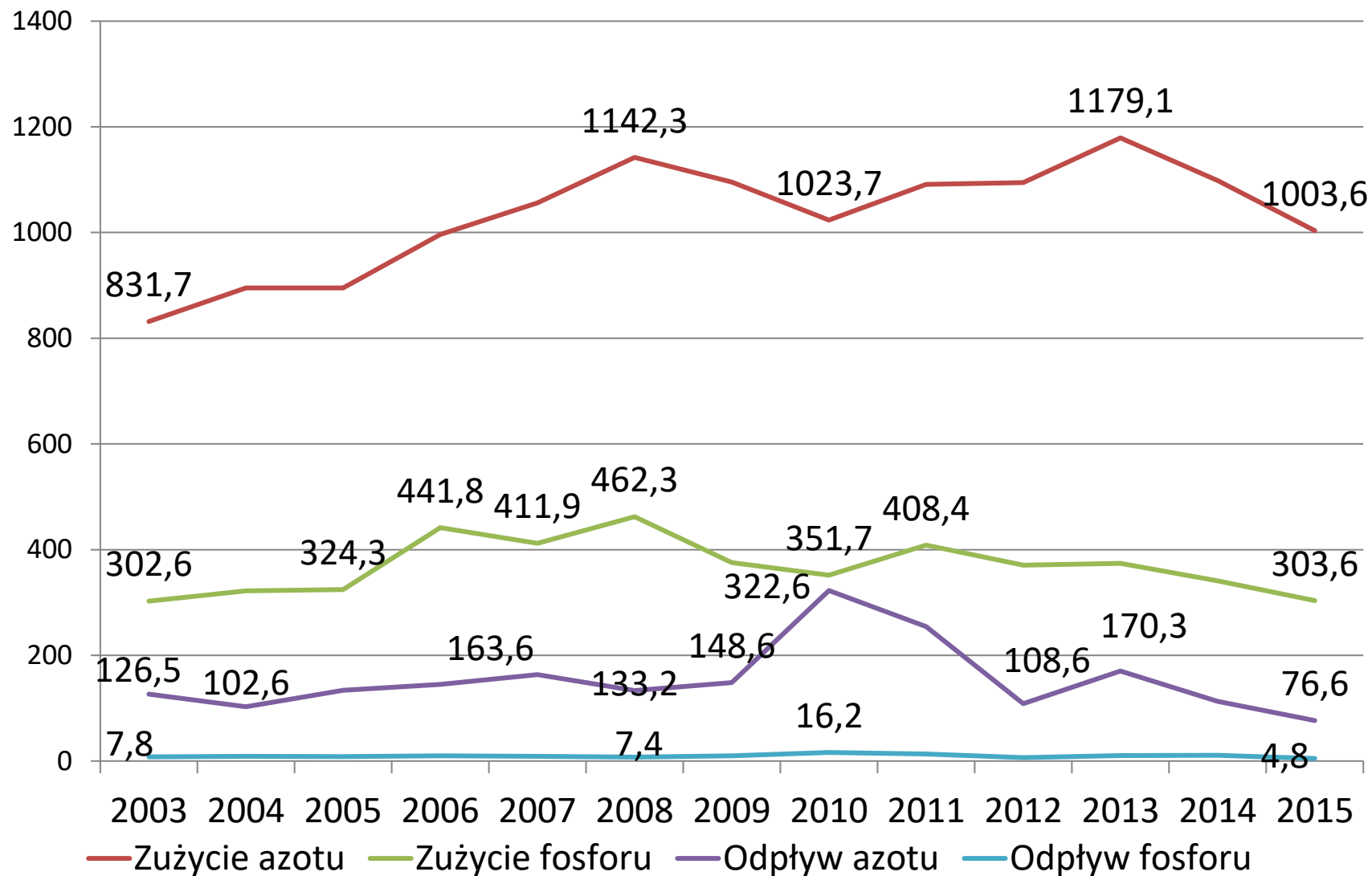
Zużycie mineralnych nawozów azotowych (mln ton) w UE

Zanieczyszczenia wód ze źródeł rolniczych w Polsce – poziom nawożenia (kg/ha UR)

Zanieczyszczenia wód ze źródeł rolniczych – całkowite zużycie nawozów mineralnych i odpływ biogenów do Bałtyku (tys. ton) .

Europejski Zielony Ład (EZŁ)

Kluczowe inicjatywy i aspekty:

- **Neutralność klimatyczna**
- **Energooszczędne budynki**
- **Gospodarka o obiegu zamkniętym**
- **Przemysł i innowacje**
- **Surowce krytyczne**
- **Transport**
- **Żywność**
- **Bezpieczeństwo energetyczne**
- **Zrównoważona i inteligentna mobilność**

Europejski Zielony Ład a rozwój rolnictwa UE

- **Strategia od pola do stołu (A Farm to Fork) z 2020 r. - do 2030 r.,**
- **Unijna Strategia na rzecz różnorodności biologicznej do roku 2030,**
- **Strategia UE na rzecz ochrony gleb 2030**
- **Nature restoration law.**

Cele EZŁ stojące przed rolnictwem europejskim:

- Zmniejszenie stosowania pestycydów chemicznych o 50 proc. oraz stosowania niebezpiecznych pestycydów o 50 proc. do 2030 r.
- Zmniejszenie strat składników pokarmowych roślin o co najmniej 50 proc., co doprowadzi do ograniczenia stosowania nawozów o co najmniej 20%, przy jednoczesnym zapewnieniu, że nie doszło do pogorszenia żyzności gleb.
- Przeznaczenie do 2030 r. co najmniej 25 proc. gruntów rolnych na rolnictwo ekologiczne.
- Ograniczenie zużycia środków przeciwdrobnoustrojowych (antybiotyków) w rolnictwie.
- Przeznaczenie 10% gruntów rolnych na elementy krajobrazu

Uwarunkowania protestów rolniczych przeciwko EŁZ

- wojna wywołana przez Rosję i wynikające z niej otwarcie rynku UE na towary z Ukrainy,
- niewystarczające kampanie informacyjne, manipulacje za pośrednictwem mediów społecznościowych,
- pogorszenie sytuacji rolników jest wykorzystywane przez partie skrajnie prawicowe i populistyczne,
- w części i pośrednio – słaby rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce,
- protesty wynikają nie tylko z zapisów EŁZ.

Zmiany Wspólnej Polityki Rolnej wprowadzone w związku z Europejskim Zielonym Ładem

- zmiany w zakresie sankcji związanych z warunkowością - w przypadku kilku ważnych norm wprowadzono duże pole do dobrowolności i możliwości stosowania odstępstw,
- zwolniono z kontroli i kar związanych z przestrzeganiem wszystkich norm w mniejszych gospodarstwach (do 10 ha),
- odstąpiono od planów ugorowania 4 proc. gruntów,
- zrezygnowano z ograniczenia o połowę ilości stosowanych pestycydów do 2030 r.,
- umożliwiono na kolejną dekadę stosowanie glifosatu,

Zmiany Wspólnej Polityki Rolnej wprowadzone w związku z Europejskim Zielonym Ładem c.d.

- wycofano zapisy wspierające rozwój produkcji mięsa z laboratorium,
- wstrzymano prace nad poprawą dobrostanu zwierząt, w tym nad odejściem od ich trzymania w ciasnych klatkach i hodowania na futra,
- **wykreślono potrzebę odtwarzania części torfowisk, które osuszono na potrzeby rolnictwa,**
- wykreślono z celów klimatycznych konieczność zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w sektorze rolniczym.

Zmiany Wspólnej Polityki Rolnej wprowadzone w związku z Europejskim Zielonym Ładem c.d.

- możliwość wyboru między dywersyfikacją a zmianowaniem,
- zmiany w normie dotyczącej obowiązku utrzymania okrywy glebowej.

Znaki nadziei?

- **76 proc. społeczeństwa uważa, że Polska powinna przyjąć Nature Restoration Law,**
- **72 proc. osób w Polsce spodziewa się po obecnym Europejskim Zielonym Ładzie więcej strat niż korzyści,**
- **57 proc. z nas uważa, że w obliczu zmiany klimatu rolnicy muszą zmienić sposób prowadzenia swoich gospodarstw.**

Zielona architektura WPR

- warunkowość,
- ekoschematy,
- inne instrumenty wsparcia działań prośrodowiskowych w ramach II filara WPR: płatności rolno-środowiskowo-klimatyczne, dotacje dla gospodarstw ekologicznych.

Oprócz tego, wyznaczenie zasad zagospodarowania przyznanych państwom członkowskich UE pieniędzy:

- obowiązek przeznaczenia przez każde z państw członkowskich UE co najmniej 40% przyznanego budżetu (I i II filaru WPR łącznie) na realizację celów klimatycznych,
- obowiązek wydatkowania corocznie co najmniej 25% środków I filara WPR na realizację ekoschematów,
- obowiązek wydatkowania co najmniej 35% środków II filara WPR na cele związane z ochroną środowiska.

Warunkowość uzależnia otrzymanie pełnego wsparcia w ramach:

- płatności bezpośrednich (w tym ekoschematów),
- płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych,
- płatności ekologicznych,
- premii z tytułu zalesień, zadrzewień lub systemów rolno-leśnych oraz
- płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW),

od spełniania przez beneficjentów norm i wymogów warunkowości obejmujących obszar: klimat i środowisko, zdrowie publiczne, zdrowie roślin i dobrostan zwierząt.

Warunkowość obejmuje:

- **normy dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska** (*ang. Good Agricultural and Environmental Condition of Land*) – normy **GAEC** oraz
- **wymogi podstawowe w zakresie zarządzania** (*ang. Statutory Management Requirements*) – wymogi **SMR**.

Normy GAEC powiązane z ochroną wód

- **GAEC 1** Utrzymywanie trwałych użytków zielonych (TUZ)
- **GAEC 2** Ochrona torfowisk i obszarów podmokłych na gruntach użytkowanych rolniczo.

Rolnicy zobowiązani są:

na trwałych użytkach zielonych (TUZ) do:

- nie przekształcania i nie zaorywania ich, z wyjątkiem możliwości wykonania zabiegu renowacji z zastosowaniem płytkiej uprawy gleby i podsiewu nie częściej niż raz na 4 lata,
- przestrzegania zakazu wydobywania torfu,
- przestrzegania zakazu budowy i odnawiania rowów i instalacji drenujących do odwadniania lub odprowadzania wody z terenu;

na gruntach ornych (GO) do:

- przestrzegania zakazu ich zaorywania, z wyłączeniem możliwości płytkiej uprawy gleby do głębokości 15 cm,
- przestrzegania zakazu wydobywania torfu,
- przestrzegania zakazu budowy i odnawiania rowów i instalacji drenujących do odwadniania lub odprowadzania wody z terenu.

Normy GAEC powiązane z ochroną wód c.d.

- **GAEC 4** Ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych
- **GAEC 6** Minimalna pokrywa glebowa w najwrażliwszych okresach

Wykaz wymogów SMR powiązane z ochroną wód

- SMR 1 Ramowa Dyrektywa Wodna
- SMR 2: Dyrektywa Azotanowa

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027) 9 celów szczegółowych:

- **wspieranie godziwych dochodów gospodarstw rolnych**
- **zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności**
- **poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości**
- **przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej**
- **wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi**
- **przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej**
- **przyciąganie młodych rolników i ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich**
- **promowanie zatrudnienia**
- **poprawa reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia**

Ekoschematy związane z ochroną wód

I. Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi:

Ekstensywne użytkowanie trwałych użytków zielonych (TUZ) z obsadą zwierząt

Międyplony ozime lub wsiewki śródplonowe

Zróżnicowana struktura upraw

Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia, wariant podstawowy i wariant z wapnowaniem

Wymieszanie obornika na gruntach ornych w terminie 12 godzin od jego aplikacji

Stosowanie nawozów naturalnych płynnych innymi metodami niż rozbryzgowo

Uproszczone systemy uprawy

Wymieszanie słomy z glebą

II. Obszary z roślinami miododajnymi

III. Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych

IV. Integrowana Produkcja Roślin

V. Biologiczna ochrona upraw

VI. Grunty wyłączone z produkcji

VII. Kwalifikowany materiał siewny

VII. Dobrostan zwierząt

Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne

- **Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000**
- **Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000**
- **Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000**
- **Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych**
- **Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie**
- **Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie**
- **Bioróżnorodność na gruntach ornych**

Pozostałe działania w ramach finansowania WPR

- Rolnictwo ekologiczne
- Interwencje leśno-zadrzewieniowe:
Zalesianie gruntów rolnych
Tworzenie zadrzewień śródpolnych
Zakładanie systemów rolno-leśnych
Zwiększanie bioróżnorodności lasów prywatnych
Premie z tytułu zalesień i zadrzewień oraz
systemów rolno-leśnych

Program działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu

Wymogi SMR 2 dotyczą m.in:

- warunków przechowywania nawozów naturalnych oraz postępowania z odciekami,
- rolniczego wykorzystania nawozów w pobliżu wód powierzchniowych,
- okresów, terminów i warunków nawożenia,
- sposobu dawkowania nawozów - nie więcej niż 170 kg N/ha,
- sposobu czyszczenia rozsiewaczy nawozów i sprzętu do aplikacji nawozów,
- posiadania i przechowywania wymaganej dokumentacji.

Wnioski

- **nie należy obwiniać polityki klimatycznej UE ani WPR za pogorszenie sytuacji ekonomicznej polskiego rolnictwa,**
- **rolnicy niepotrzebnie generalizują hasła swoich protestów,**
- **EZŁ stanowi ambitną próbę wdrożenia strategii zrównoważonego rozwoju gospodarki UE,**
- **Po złagodzeniu zapisów EZŁ nie wprowadza nowych wymogów dla około 75% polskich gospodarstw,**
- **EZŁ w obecnej wersji opiera się na bodźcach finansowych do działań proekologicznych, a nie na obowiązkowych wymogach,**

Wnioski c.d.

- **EZŁ nie wprowadza dodatkowych obowiązkowych wymogów dotyczących ochrony wód w rolnictwie – w stosunku do poprzednich regulacji,**
- **obecna wersja zapisów EZŁ w stosunku do rolnictwa nie stanowi istotnego postępu w ochronie środowiska,**
- **negatywne sprzężenie zwrotne,**
- **potrzebna jest społecznie uwarunkowana polityka ekologiczna – nie tylko w rolnictwie,**
- **bardzo trudno będzie powrócić do postulatów i działań ochrony środowiska w UE i w Polsce, zwłaszcza w rolnictwie.**

Dziękuję z uwagą!!!